

FIL-PRIM'AWLA TAL-QORTI ĊIVILI

IMHALLEF

ONOR. JOSEPH R. MICALLEF LL.D.

ILLUM il-Hamis, 10 ta' Ottubru, 2019

Kawża Nru. 15

Rik. Nru. 227/09JRM

Kevin **TONNA** u Odette Tonna għal kull interess li jista' jkollha

VS

ASFALTAR LIMITED

Il-Qorti:

Rat r-Rikors Maħluf mressaq fil-5 ta' Marzu, 2009, li bih u għar-
ragunijiet hemm imsemmija, l-atturi talbu li din il-Qorti (a) ssib li l-kumpannija
mħarrka taħti għad-danni li garrab l-attur bit-telf ta' swaba' ta' saqajn bil-
waqgħa fuqu ta' *fork lifter* li kien qiegħed isewwi waqt ix-xogħol tiegħu; (b)
tillikwida d-danni mgarrba f'dak l-incident, jekk meħtieg bil-ħatra ta' perit
minnha maħtur; u (ċ) tikkundannha thallas l-ammont ta' danni hekk likwidat.
Talbu wkoll l-ispejjeż;

Rat id-degriet tagħha (diversament presjeduta) tat-23 ta' Marzu, 2009¹, li bih ordnat in-notifika lill-kumpannija mharrka u tat direttivi lill-atturi dwar it-tressiq tal-provi min-naħa tagħhom;

Rat it-Twegiba Maħlufa mressqa fis-17 ta' April, 2009, li biha l-kumpannija mharrka tilqa' għall-azzjoni attriċi billi tiċhad kull responsabbiltà. Tgħid l-attur għandu jressaq l-prova tad-danni mgarrba minnu, inkluż il-prova tal-kundizzjoni medika li jinstab fiha, għaldaqstant tgħid li għandu jitqabbad espert mediku sabiex jirrelata dwar il-kondizzjoni medika tal-attur b'konsegwenza tal-incident. Illi ladarba ma hemm ebda nuqqas dovut lilha, m'għandhiex danni xi tħallas lill-atturi u wisq anqas tbatu l-ispejjeż tal-kawża;

Rat id-degriet tagħha (diversament presjeduta) tat-28 ta' April, 2009² li bih ħatret lill-Kirurgu Charles Grixti bħala espert mediku sabiex ifittex u jirrelata dwar il-fondatezzaza tat-talbiet attriċi u jagħmel l-osservazzjonijiet meħtieġa li għandhom x'jaqsmu mal-każ;

Rat id-degriet tagħha (diversament presjeduta) tat-8 ta' Lulju, 2009³, li bih u fuq talba magħmula mill-attur b'rikors tiegħu tat-3 ta' Ġunju, 2009⁴, awtorizzat is-sostituzzjoni tal-espert mediku u minflok ħatret lill-Kirurgu Ray Gatt;

Rat id-degriet tagħha (diversament presjeduta) tat-2 ta' Novembru, 2010⁵, li bih ħatret lill-Avukat Yvette Cassar bħala Assistent Ġudizzjarju, sabiex fost oħrajn, tisma' ix-xhieda mressqa mill-partijiet;

Rat ir-Rapport imressaq mill-espert mediku l-Kirurgu Ray Gatt, maħluf kif imiss fir-Registru tal-Qorti nhar id-9 ta' Novembru, 2012⁶;

Rat li b'ordni ta' surroga tal-24 ta' Jannar, 2014⁷, din il-kawża kienet assenjata lill din il-Qorti kif issa presjeduta;

Rat id-degriet tagħha tal-20 ta' Ottubru, 2015⁸, li bih tat lill-partijiet żmien sabiex iressqu s-sottomissjonijiet tagħhom bil-miktub;

¹ Paġġ 5 – 5A tal-proċess

² Paġ. 17 tal-proċess

³ Paġ. 20 tal-proċess

⁴ Paġġ. 18 – 9 tal-proċess

⁵ Paġġ. 37 u 46 tal-proċess

⁶ Paġġ. 94 – 6 tal-proċess

⁷ Paġġ. 109 – 110 tal-proċess

⁸ Paġ. 137 tal-proċess

Rat ix-xhieda miġbura mill-istess Assistent Ġudizzjarju;

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa mill-atturi fl-11 ta' Jannar, 2016⁹;

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa mill-kumpannija mharrka tat-2 ta' Ġunju, 2016¹⁰, bi twegiba għal dik tal-atturi;

Rat l-atti kollha tal-kawża;

Rat id-degrieti tagħha li bihom halliet il-kawża għas-sentenza;

Ikkonsidrat:

Illi din hija azzjoni għal danni mgarrba mill-attur meta korra f'incident waqt li kien qed jaqdi dmirijietu fuq il-post tax-xogħol. L-attur, li jaħdem bhala mekkanik, intalab isewwi ingenu mdaqqs (*forklifter*) waqt li kien fuq xogħol meta, habta u sabta, id-drigh tal-*forklifter* waqa' fuq siequ u minhabba f'hekk garrab grieħi li ma jghaddux billi tilef erba' swaba' ta' siequ l-leminja. Huwa jixli lill-kumpannija mharrka bi traskuragni u billi naqset li tieħu dawk il-mizuri u prekawzjonijiet meħtiega li setghu waslu biex jiġi evitat l-incident. Għalhekk, qieghed ifittixha għad-danni;

Illi l-kumpannija mharrka tilqa' għal din l-azzjoni billi tiħad kull responsabbiltà f'dak li l-attur jghid li għalu. Fis-sottomissjonijiet tagħha, tixhet il-ħtija marbuta mal-incident fuq l-attur. Tishaq li d-danni li garrab l-attur mhux dovuti għal xi nuqqas min-naħa tagħha u għalhekk ma kelliex tbat i spejjeż;

Illi bhala fatti rilevanti li joħorgu mill-atti ta' din il-kawża jirrizulta li l-attur tħarreg u ħadem ta' mekkanik¹¹. Huwa ħadem bhala tali mal-kumpannija mharrka għal madwar sentejn¹²;

Illi nhar it-2 ta' Diċembru, 2005, l-attur kien qed jaħdem fil-garaxx tal-kumpannija mharrka fuq *forklifter*. Kien ilu jaħdem fuq din il-vettura mill-

⁹ Paġ. 138 – 144 tal-proċess

¹⁰ Paġġ. 147 – 154 tal-proċess

¹¹ Ara x-xhieda tal-attur fil-kontro-eżami f'paġ. 59 tal-proċess

¹² Ara x-xhieda ta' Ian Magro f'paġ. 116 tal-proċess

jum ta' qabel. Il-*forklifter* kien mpogġi fuq rampa ħafifa¹³ fuq barra tal-garaxx għaliex il-frieket ma kinux joqogħdu ġewwa¹⁴. Jirriżulta li l-kumpannija mħarrka kienet forniet lill-impjegati tagħha *b'safety shoes*, u dan kien jintlibes mill-impjegati ta' kuljum. Fil-jum l-incident, l-attur ukoll kien liebes *safety shoes* provdut mill-kumpannija mħarrka¹⁵;

Illi l-impjegati tal-kumpannija mħarrka jilmentaw li minkejja li l-impjant kien kbir ħafna, quddiem il-garaxx ma kienx hemm wisgħa biżżejjed biex jimmanuvraw it-trakkijiet, u dan kien ta' periklu għal min ikun qed jaħdem fuq barra¹⁶;

Illi jirriżulta li fil-ġranet qabel il-jum tal-incident kienet għamlet ix-xita¹⁷. L-art tal-impjant u tal-garaxx ma kinetx lixxa, kienet mimlija trab¹⁸, u kien hemm xi tajn minħabba x-xita tal-jum ta' qabel¹⁹;

Illi l-attur jgħid li fil-jum tal-incident, qabel ma waqaf għal ħin tal-mistrieħ, poġġa xi ġebel u njam quddiem u wara r-roti tal-*lifter*²⁰, filwaqt li flimkien ma' sieħbu John Farrugia poġġew il-frieket ċatti mal-art, mirfudin bl-injam u marbutin bil-katina minn fuq²¹. Minbarra mill-attur, ma jirriżultax li kien hemm xi impjegat ieħor li ħadem fuq l-istess vettura²². Ftit minuti biss wara li daħal lura mill-ħin tal-mistrieħ, ċeda d-drigh tal-*forklifter* billi l-*forklifter* mexa 'l quddiem u laqat lill-attur fuq siequ l-lemnija²³. B'riżultat tal-incident, l-attur tilef erbat iswaba' ta' siequ l-lemnija u dam xahrejn rikoverat l-isptar. Huwa ġie ċċertifikat li għandu diżabilità li ma tgħaddix ta' sittax fil-mija (16%)²⁴;

Illi dakinhar tal-incident l-attur kellu wieħed u tletin (31) sena. Mal-kumpannija attriċi kellu dħul ta' madwar disgħin lira Maltin (Lm90) fil-ġimgħa u, flimkien max-xogħol li kien jagħmel wara l-ħin, kien jaqla' madwar mija u għaxar liri Maltin (Lm110) fil-ġimgħa, jiġifieri mitejn u sitta u ħamsin

¹³ Ara l-affidavit ta' Joe Calleja f'paġ. 33 tal-proċess

¹⁴ Ara x-xhieda ta' John Farrugia mogħtija fil-kontro-eżami f'paġ. 101 tal-proċess. Ara wkoll l-affidavit ta' Eric Joe Calleja f'paġ. 34 tal-proċess

¹⁵ Ara x-xhieda ta' Eric Joe Calleja f'paġ. 84 tal-proċess.

¹⁶ Ara l-affidavit ta' Eric Joe Calleja f'paġ. 34 tal-proċess u x-xhieda mogħtija minnu stess in kontro eżami f'paġ. 84 tal-proċess. Ara wkoll ix-xhieda ta' Jeremy Vella f'paġ. 85 tal-proċess

¹⁷ Ara x-xhieda ta' Charles Galdes f'paġ. 53 tal-proċess, kif ukoll dok. "GG1" f'paġ. 55 tal-proċess. l-affidavit ta' Eric John Calleja f'paġ. 33 tal-proċess, l-affidavit ta' Jeremy Vella f'paġ. 35 tal-proċess

¹⁸ Ara l-affidavit ta' Eric John Calleja f'paġ. 33 tal-proċess u l-affidavit ta' Jeremy Vella f'paġ. 35 tal-proċess

¹⁹ *Ibid* paġ. 33 tal-proċess

²⁰ Ara x-xhieda tal-attur mogħtija mogħtija fil-kontro-eżami f'paġ. 69 tal-proċess

²¹ Ara x-xhieda ta' John Farrugia mogħtijaf il-kontro-eżami f'paġ. 101 tal-proċess

²² Ara x-xhieda ta' Jeremy Vella f'paġ. 84 tal-proċess

²³ Ara l-affidavit tal-attur f'paġ. 29 tal-proċess. Ara wkoll id-dikjarazzjoni magħmula mill-attur fl-applikazzjoni għall-Benefiċċju għall-Korriment f'paġ. 125 tal-proċess

²⁴ Ara r-rapport tal-kirurgu Charles Sciberras f'paġġ. 10 – 12 tal-proċess

euro tlieta u għoxrin il-ċenteżmu fil-gimgha (€256.23), jew tlettax-il elf, tliet mija tlieta u għoxrin euro, sitta u disgħin ċenteżmi (€13,323.96) fis-sena²⁵.

Jirriżulta li wara l-incident, l-attur biddel l-impjeg u llum għandu dħul gross ta' madwar ħames mija u sittin ewro (€560) kull ħmistax. Jirriżulta wkoll li l-attur jaħdem wara l-ħin, u jibbenifika minn ħlassijiet oħra skond dokumentazzjoni li ressaq huwa stess²⁶;

Illi fil-fehma tal-espert mediku, fl-incident mertu tal-każ, l-attur garrab diżabilità permanenti stmata ta' disgħa fil-mija (9%)²⁷;

Illi l-attur jgħid li fil-21 ta' Awwissu, 2007, huwa ressaq ittra uffiċjali kontra l-kumpanija mharrka sabiex tersaq għal-likwidazzjoni u ħlas ta' danni²⁸;

Illi fil-5 ta' Marzu, 2009, l-attur fetaħ din il-kawża;

Illi l-konsiderazzjonijiet ta' xejra legali f'din il-kawża huma tnejn. L-ewwel dik marbuta mar-responsabbiltà għall-korriment tal-attur fid-dawl kemm tal-pretensjonijiet tiegħu w ukoll tad-difiżi mressqa mill-kumpanija mharrka li tiċhad li għandha xi ħtija għal dak li għalu. Imbagħad, wara li jsir tali sħarriġ, u jekk joħroġ li l-kumpanija mharrka tahti għal dak li għara, hemm il-kwestjoni tal-likwidazzjoni tad-danni;

Illi l-każ li l-Qorti għandha quddiemha, mit-talbiet attriċi nfushom, joħroġ ċar li l-attur isejjes il-każ tiegħu fuq l-aspett tan-nuqqas ta' twettiq xieraq tar-responsabbiltà kuntrattwali mposta mil-liġi fuq il-prinċipal tiegħu, dak li jara li l-impjegat jitqiegħed f'ambjent ta' xogħol li jħarsu mill-periklu u mill-korriment;

Il-Qorti għaldaqstant sejra qabel kull haġa oħra tistharreġ dwar **min kien tassew hati tal-incident li fih korra l-attur** u dan fid-dawl tal-eċċezzjonijiet mressqa mill-kumpanija mharrka;

Illi bħal f'kull każ ieħor ta' azzjoni mibnija fuq id-dannu u l-kumpens pretiż, l-ewwel sħarriġ li trid tagħmel il-Qorti huwa dak dwar x'għara tassew fl-episodju in kwestjoni u x'rabta kellu ma' dak li għadda minn għalih l-attur. B'dan il-mod, tkun f'qagħda li tagħmel il-kostatazzjonijiet tagħha dwar min jahti għal dak li għara u min irid jagħmel tajjeb għalih. Huwa l-obbligu ta' l-attur li jgħib provi tajba biżżejjed biex isostni l-każ tiegħu u l-korriment waħdu

²⁵ Ara l-affidavit tal-attur f'pag. 30 tal-proċess

²⁶ Pag. 32 tal-proċess

²⁷ Ara Rapport mediku mhejji mill-kirurgu Mr Ray Gatt f'pag. 94-96 tal-proċess

²⁸ Ara premessa numru 4 tar-Rikors Maħluf f'pag. 1 tal-proċess

marbut max-xogħol li kien qiegħed jagħmel dak il-ħin ma jissarrafx, fih innifsu, fis-sejbien tal-ħtija ta' min kien qed iħaddmu. It-teżi waħdanija tal-attur hija li l-kumpannija mharrka naqset li tħaddem sistema tajjeb u xieraq biex saħħtu ma titqiegħedx f'periklu waqt li kien qed jaħdem magħha. Huwa jgħid li korra waqt li kien qiegħed jaħdem u waqt li kien qed jagħmel dak li tqabba jagħmel. Jilmenta li kellu jaħdem f'periklu billi kellu jaħdem fuq barra fl-istess spazju minn fejn jgħaddu trakkijiet li jidhlu u joħorgu mill-impjant għaliex il-makkinarju li kien qed jaħdem fuqu, minħabba l-kobor tiegħu, ma kienx jippermetti li jidhol fil-garaxx. Fil-fatt, l-attur jixhet il-ħtija għal dak li ġara proprju fuq l-probabbiltà (għaliex, fil-fehma tiegħu, ma hemmx spjegazzjoni oħra ta' x'seta' ġara) li xi trakk laqat il-*forklifter*, ċaqalqu 'l quddiem fl-istess ħin li kien ħiereg hu u spicċa biex korrih²⁹;

Illi min-naħa tagħha, il-kumpannija mharrka tiddefendi l-każ tagħha fuq żewġ difiżi. L-ewwel waħda li l-attur kien qed jaħdem waħdu fuq it-trakk u għaldaqstant kienet ir-responsabbiltà waħdanija tiegħu li jara li t-trakk kien marbut kif imiss. It-tieni linja ta' difiża hija, illi ma tressqet ebda prova li fil-ħin li ġara l-incident, għadda xi trakk li seta' laqat lill-*frieket tal-forklifter*, kif jixli l-attur;

Illi, għal dak li jirrigwarda r-responsabbiltà tal-kumpannija mharrka, id-duttrina tghallem illi fil-qasam ta' responsabbiltà dwar korriment li jsehħ fuq il-post tax-xogħol waqt il-qadi ta' dmirijiet tal-persuna li tkun, japplikaw kemm regoli generali kif ukoll speċjali. Ir-regoli generali jgħabbu lil kull persuna bir-responsabbiltà għall-għemil jew nuqqas ta' għemil tagħha³⁰. B'żieda ma' dan, kull min iħaddem jrid iwieġeb għall-aġir tal-ħaddiem tiegħu³¹, sakemm ma jintweriex li dak il-ħaddiem naqas li joqgħod għall-istruzzjonijiet jew għall-prekawzjonijiet li l-imgħallem tiegħu jkun widdbu bihom jew ipprovdieu, jew sakemm ma jintweriex li l-ħaddiem, bi traskuraġni jew b'rieda, ikun hu nnifsu gab l-effetti tal-incident b'idejh;

Illi b'żieda ma' dan, hija regola oħra ewlenija f'dan il-qasam, li l-imgħallem irid jiżgura li jipprovdii lill-ħaddiema tiegħu b'ambjent li jzomm 'il bogħod kull periklu u dan billi jiżgura li jithaddem sistema xieraq ta' ħarsien minn kull periklu fejn ikun sejjer isir ix-xogħol minnu mitlub. Fid-dritt, dan id-dmir iġorr miegħu grad għoli ta' responsabbiltà fuq l-imgħallem, u jaqa' fuqu l-piż li jipprova li l-incident ikun sehħ minkejja li jkun ħares dak kollu li l-liġi tistenna minnu f'dan ir-rigward. Huwa wkoll dmir li jitfa' fuq min iħaddem il-piż li jieħu miżuri preskritti xierqa³² u jgħib miegħu wkoll id-dmir tal-għoti ta'

²⁹ Ara affidavit tal-attur f'paġ. 39A tal-proċess. Ara wkoll x-xhieda tal-attur mogħtija fil-kontro-eżami f'paġ. 69 tal-proċess meta jgħid "Jien kont diġà għamilt il-ġebel u l-injam quddiem tar-roti u wara, il-furketta mistrieħa fuq l-injam, plus li marbuta bil-katina. Ma naħsibx li tista' tagħmel iktar minn hekk".

³⁰ Art. 1031 tal-Kap 16

³¹ Art. 1037 tal-Kap 16

³² Art. 6(2) tal-Kap 424

taghrif meħtieg, l-għoti ta' tagħlim u taħriġ u kif ukoll superviżjoni biex tithares is-saħħa u s-sigurta' tal-ħaddiem³³;

Illi huwa stabbilit li dan id-dmir ta' min iħaddem jitlob ukoll li s-sistema tax-xogħol irid iħares lill-ħaddiema wkoll fil-każ li r-rutina tal-istess xogħol tnissel sens ta' aljenazzjoni jew traskuraġni³⁴. Daqstant ieħor ifisser li jekk sistema jkun ilu jithaddem għal tul ta' żmien bla ma qatt ikun inqala' xi incident, dan ma jfissirx li dak is-sistema huwa wieħed sikur jew li jehles lill-imgħallem mir-rabtiet imposti fuqu mil-liġi³⁵;

Illi jrid jingħad ukoll li l-imsemmi grad għoli ta' responsabbiltà fuq min iħaddem ma jehlisx lil min jaħdem mill-obbligu li jħares is-saħħa u s-sigurta' tiegħu nnifsu u ta' dawk kollha li jistgħu jintlaqtu mix-xogħol li jkun qiegħed iwettaq³⁶, u b'mod partikolari, għandu jimxi id f'id ma' min ikun qiegħed iħaddmu safejn jidhlu l-obbligi li l-liġi tqiegħed fuq spallejn l-imgħallem u l-awtoritajiet kompetenti³⁷ u għandu jżomm lura milli jqiegħed lilu nnifsu f'sitwazzjoni li tesponih għar-riskju bla bżonn³⁸ u li joqgħod f'kull hin attent għal dak li jkun qiegħed jagħmel³⁹. B'mod partikolari, ħaddiem għandu jkun konxju tal-perikli fuq il-lant tax-xogħol tiegħu u ma għandu qatt jagħmel manuvri azzardati li jgħollu r-riskju tal-ħsara jew tal-korriment lilu nnifsu u 'l dawk ta' madwaru⁴⁰;

Illi dan kollu juri li r-responsabbiltà tal-imgħallem mhijiex waħda li tabilfors tintrabat miegħu awtomatikament għal kull incident li jgarrab xi impjegat tiegħu waqt hin ix-xogħol (dik li tissejjaħ "*strict liability*"). Għalkemm hija responsabbiltà li titlob prudenza, għaqal u l-ħsieb ta' missier tajjeb tal-familja⁴¹, ma titlobx grad oghla ta' responsabbiltà, u tista' saħansitra tixxejjen jekk kemm-il darba l-impjegat innifsu jkun traskurat jew saħansitra jmur kontra dak li jkun intalab li jagħmel jew li m'għandux jagħmel⁴²;

Illi biex isir stħarriġ xieraq tad-dinamika dwar kif ikun seħħ incident, jeħtieg li l-Qorti tqis l-ambjent kollu tal-post tax-xogħol⁴³, jiġifieri mhux biss tal-makkinarju jew l-impjant li fuqu jew bih ikun qiegħed jitwettaq

³³ Art. 6(3) tal-Kap 424

³⁴ Kumm. JH 9.9.1981 fil-kawża fl-ismijiet *Godfrey Borġ vs George Wells et noe* (mhix pubblikata)

³⁵ P.A. 10.10.1980 fil-kawża fl-ismijiet *Calleja vs Fino* (mhix pubblikata)

³⁶ Art. 7(1) tal-Kap 424

³⁷ Art. 7(2) tal-Kap 424

³⁸ Reg. 15 tal-A.L. 36 tal-2003 (L.S. 424.18)

³⁹ P.A. RCP 30.10.2008 fil-kawża fl-ismijiet *Richard Farrugia vs Elbros Construction Ltd*

⁴⁰ P.A. TM 9.10.2003 fil-kawża fl-ismijiet *Kevin Mallia vs Alf Mizzi & Sons (Marketing) Ltd.*

⁴¹ Art. 1032(1) tal-Kap 16

⁴² App. Ċiv. 9.1.2009 fil-kawża fl-ismijiet *Peter Ronald vs Polibon Construction Ltd.* u P.A. SM 4.11.2015 fil-kawża fl-ismijiet *Malcolm James Carter vs CC Carparks p.l.c.* (mhix appellata)

⁴³ App Ċiv. 14.5.2004 fil-kawża fl-ismijiet *Christian Bugeja vs. Dr Gerald Montanaro Gauçi noe*

ix-xogħol magħżul, imma saħansitra l-mod kif ikun qed jitwettaq ix-xogħol u l-ambjent li fih il-ħaddiem involut ikun tqiegħed jaħdem mill-imghallem tiegħu;

Illi mhux kontestat illi l-attur kien qed jagħmel dak li ġie mitlub biex jagħmel, jiġifieri li jsewwi trakk. Il-qofol tal-problema hu li l-attur jishaq li meta ċediet l-id tal-*forklifter* bil-konsegwenza li l-*forklifter* mexxa 'l quddiem u laqtu fuq siequ l-leminja, kienet htija tal-fatt li l-attur kien qed jaħdem fuq barra u li l-id tal-*forklifter* intlaqtet minn trakk li seta' kien diehel jew hiereg mill-impjant;

Illi huwa aċċettat li, fil-qasam tad-dritt dwar il-htija u d-danni, ukoll jekk f'qafas kuntrattwali bħalma huwa l-kuntratt tal-impieg, jekk il-parti mgarrba tkun għażlet minn rajha li tqiegħed lilha nnifisha fil-periklu, ma tistax, imbagħad, titlob il-kumpens għal dak li jista' jiġrilha minhabba dak l-istess periklu (ir-regola li "*volenti non fit iniuria*")⁴⁴;

Illi huwa magħruf ukoll li persuna, minkejja li ma tkunx għal kollox ikkawżat il-periklu, tista' madankollu tkun tat sehem biex dan isehh. F'każ bħal dan, dak is-sehem jew kontributorjetà jnaqqas, xi ftit jew għal kollox, mill-htija tal-persuna li tkun tat lok għall-ġrajja li gabet il-ħsara⁴⁵;

Illi huwa mghallem u aċċettat b'awtorità li biex tkun tghodd dik ir-regola, irid jintwera li l-parti mgarrba (i) kienet aċċettat bi qbil li twettaq xi haġa li esponietha għal riskju; (ii) li dik l-aċċettazzjoni tkun waħda volontarja; u (iii) li meta l-parti aċċettat, hija kienet tagħraf bis-sħiħ l-għamla u l-possibilità tar-riskju li diehla għalih⁴⁶. Dawn l-elementi marbutin u mhaddma flimkien iservu biex jaqtgħu il-ġrajja dannuża mir-rabta tagħha mal-effetti li ggib u dan billi l-għemil tal-parti mgarrba jaqta' r-rabta tal-kawżalità mill-għemil tal-parti l-oħra⁴⁷. L-aspett tal-volontarjetà f'dak li tkun għażlet li tagħmel il-parti mgarrba huwa element partikolari li jiddistingwi dik l-imġiba minn waħda li tkun l-effett ta' att ta' ubbidjenza għal ordni ta' haddiehor⁴⁸;

Illi, b'żieda mal-prinċipju tal-ligi li kulhadd iwieġeb għall-ħsara li tigrri bi htija tiegħu, huwa wkoll miżmum u aċċettat li jrid jintwera li, minbarra s-sejbien tal-htija, jehtieg li jkun stabil it ukoll li kienet dik il-htija li ikkaġunat id-dannu attwalment imġarrab⁴⁹. Fuq kollox, il-ligi trid ukoll li fejn il-parti li tkun ġarrbet il-ħsara tkun hija stess li kkontribwiet għad-danni b'nuqqas ta'

⁴⁴ Ara App. Ċiv. 28.4.2017 fil-kawża fl-ismijiet *Tessie Cardona et vs C.V. Builders Ltd. et*

⁴⁵ Ara, b'eżempju, App. Ċiv. 3.2.2012 fil-kawża fl-ismijiet *Josef Farrugia vs Christopher Carabott et*; u App. Ċiv. 28.2.2014 fil-kawża fl-ismijiet *Mario Azzopardi vs Andrew Bird*

⁴⁶ Ara s-sentenza riċensjuri P.A. RCP 31.5.2011 fil-kawża fl-ismijiet *Kevin Zammit vs Maltapost p.l.c.* (mhix appellata)

⁴⁷ P.A. PS 3.10.2003 fil-kawża fl-ismijiet *Michael D'Amato noe vs Filomena Spiteri et* (mhix appellata)

⁴⁸ P.A. GCD 7.12.2004 fil-kawża fl-ismijiet *Carmel Polidano vs Korporazzjoni Enemalta* (mhix appellata)

⁴⁹ P.A. TM 30.5.2002 fil-kawża fl-ismijiet *David Gatt vs Peter Calleja* (mhix pubblikata)

prudenza, ta' diligenza jew ta' hsieb jew tkun tat sehem jew okkażjoni għal dik il-ħsara, il-Qorti hija mogħtija d-diskrezzjoni li tqis f'liema grad tkun hekk ikkontribwiet jew tkun tat okkażjoni għall-ħsara li batiet⁵⁰. Dan iġib miegħu wkoll tnaqqis proporzjonali fil-kumpens li jkun mod ieħor dovut lill-persuna li tkun tat hija nnifisha r-raġuni għal dak li għalha. Mill-mod kif inhi l-liġi llum fis-seħħ f'dan ir-rigward, m'hemm l-ebda regola fissa jew determinanti li tgħid kemm għandu jkun dak il-proporzjon jew frazzjoni oħra⁵¹, u dan għaliex id-diskrezzjoni li hija mħollija f'idejn il-Qorti għandha tinbena fuq iċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ u l-provi riżultanti⁵². Jista' għalhekk ikun li l-kontributorjetà għall-ħsara tkun tali li tkun għal kollox determinanti bħala kawża u effett u b'hekk tneħhi kull rabta ta' htija minn fuq il-persuna li setgħet ikkawżat dik il-ħsara⁵³. Dan kollu ma jneħhi xejn mis-siwi tal-prinċipju tad-dritt proċedurali li *onus incumbit ei qui dixit*, u għalhekk l-allegazzjoni tal-kontributorjetà tal-persuna mġarrba trid tkun ippruvata kif imiss mill-persuna li tallegaha;

Illi minħabba li kull inċident għandu l-karatteristiċi u ċ-ċirkostanzi partikolari tiegħu, wieħed ma jistax jgħid minn qabel fiex tkun tikkonsisti l-kontributorjetà min-naħa tal-persuna mġarrba. Madankollu, b'linja ta' prinċipji ġenerali, wieħed jista' jqis li jkun hemm kontributorjetà fejn l-impjegat jonqos li joqgħod għal struzzjonijiet speċifiċi li jingħata mis-superjuri tiegħu, l-aktar fejn jidhol l-aspett ta' periklu, jew meta l-impjegat jagħmel jew jonqos li jagħmel xi haġa li l-hila tiegħu u s-sengħa fix-xogħol li jkun tqabbad jagħmel imisshom inebbħuh biex jevita, jew meta l-istess impjegat jonqos li jinqeda b'sens komun u jqiegħed lillu nnifsu fil-għajn tal-periklu jew ħsara għalih innifsu jew għal saħħtu⁵⁴;

Illi l-Qorti qiegħda żżomm f'moħħha li l-atturi jorbtu r-responsabbiltà tal-kumpanija mħarrka mal-fatt li l-attur kellu jaħdem barra l-garaxx u jaqsam l-istess wisgħa mnejn ikunu qegħdin jinsaqu vetturi li jidhlu u johorġu mill-impjant. L-attur jinsisti li dak li ġara kien dovut għal xi nuqqas ta' xi sewwieq ta' trakk li ċaqlaq il-*forklifter* minn postu. Il-Qorti tqis li din l-insistenza ewlenija u mtennija min-naħa tal-attur hija fattur determinanti għall-kwestjoni tas-sejbien ta' htija f'dan il-każ għaliex Prattikament torbot ix-xiljiet tiegħu ma' dik iċ-ċirkostanza partikolari;

Illi, madankollu, mill-provi kollha mressqa, ix-xilja li trakk misjuq minn haddieħor seta' harrek il-*forklifter* jew waħda mill-frieket tiegħu, ma ntwerietx u żgur ma toħroġx minn xi provi tajbin biżżejjed li l-Qorti tista' toqgħod fuqhom. Dan jingħad kemm għaliex baqa' ma ġie identifikat hadd li

⁵⁰ Art. 1051 tal-Kap 16

⁵¹ App. Ċiv. 20.1.1964 fil-kawża fl-ismijiet *Galdes vs Micallef* (Kollez. Vol: XLVIII.i.59)

⁵² P.A. PS 31.1.2003 fil-kawża fl-ismijiet *Onorato Bugeja vs Dennis Aġius*

⁵³ P.A. PS 3.10.2003 fil-kawża fl-ismijiet *Richard Fenech vs Rook Construction Ltd et*

⁵⁴ Ara, b'eżempju, App. Ċiv. 5.10.2001 fil-kawża fl-ismijiet *Carmelo Micallef et vs John Pisani et noe*

dakinhar (jekk mhux ukoll dak il-ħin) kien qiegħed isuq xi vettura sewwasew fl-imkien fejn l-attur kien rama r-rampa tal-*forklifter*. Fit-tieni lok, l-art li fuqha ntrama x-xogħol ma kinitx invell u lanqas il-wiċċ tagħha ma kien wieħed sod. L-attur innifsu xehed⁵⁵ li l-art fejn kien armat il-*fork lifter* ma kinitx asfaltata u li kull darba li tagħmel ix-xita kien “ikun hemm tagħfiġ kemm trid u ż-żlieq jirrenja”. Ta’ min jgħid li fil-jumejn li l-*fork lifter* kien għat-tiswija, kienet għamlet ix-xita lejliet li seħħ l-incident⁵⁶ Fit-tielet lok, kien l-attur innifsu li rama l-irpar biex iserraħ il-*forklifter* miegħu ħalli ma jiċċaqlaqx u ma ntwera li ndaħal hadd aktar f’dan kollu. Jekk ma ntweriex li l-armor jew il-vettura ntlaxtet tassew minn xi vettura oħra, kien jaqa’ fuq l-attur li juri li l-*forklifter* inqaleb minħabba raġunijiet oħrajn li ma kinux attribwibbli għall-mod kif rama l-irpar. Il-verżjoni li ngħatat l-għada fuq il-formola li biha l-attur talab l-għoti tal-Benefiċċju għall-Korriment⁵⁷ ukoll tixhed li dak li seħħ ma kien imdaħħal fih hadd aktar milli l-attur;

Illi ladarba l-attur isejjes il-każ tiegħu sewwasew fuq din iċ-ċirkostanza, hija fuq dik iċ-ċirkostanza l-Qorti għandha tqis is-siwi tal-każ tiegħu. Ma hemmx kawżali oħra li l-atturi jistrieħu fuqha. Għalhekk, il-Qorti tasal għall-fehma li dak li ġara lill-attur ma kienx traskuraġni minn naħa tal-kumpannija mharrka għaliex din it-traskuraġni ma gietx ippruvata;

Illi fid-dawl ta’ dawn il-kunsiderazzjonijiet kollha, il-Qorti ssib li l-ewwel talba attriċi mhijiex misthoqqa u mhix sejra tilqagħha. Dan ifisser li lanqas ma jistgħu jintlaqgħu it-talbiet attriċi l-oħrajn minħabba li huma konsegwenzjali għall-ewwel waħda;

Għal dawn ir-raġunijiet, il-Qorti qiegħda taqta’ u tiddeċiedi l-kawża billi:

Tilqa’ l-eċċezzjonijiet fil-mertu tal-kumpannija mharrka, billi ssib li hija ma kenitx tahti għall-incident mertu tal-każ;

Tiċhad l-ewwel talba attriċi billi mhix misthoqqa fil-fatt u fid-dritt;

Tiċhad it-tieni u t-tielet talbiet attriċi billi dawn huma konsegwenzjali għall-ewwel talba; u

⁵⁵ Affidavit tiegħu f’paġ. 30 tal-proċess

⁵⁶ Xhieda tal-meteorologu Charles Galdies u Dok “CG1”, f’paġġ. 53 u 55 tal-proċess

⁵⁷ Ara Dok “AZM1”, f’paġ. 125 tal-proċess

Tordna li l-atturi jhallsu l-ispejjeż tal-kawża.

Moqrija

**Onor. Joseph R. Micallef LL.D.,
Imħallef**

10 ta' Ottubru, 2019

**Marisa Bugeja
Deputat Registratur**

10 ta' Ottubru, 2019